

Komu zakličem besedo naj živo,
kdo jo prestreže, kdo jo umeje?
Trave šumljajo, klasje se smeje,
breze kihitajo se porogljivo.

Vtaplja zavest se v brezčasje... Beseda
zdaj se je kakor v bojazni poskrila,
da bi teh bistrih sončav ne skalila,
ki jih srcé le gleda in gleda...

P L A N I N A

Č R T O M I R Z O R E C

Pomlad plane v gore čisto nenadejana: zdajci zakrvave skale v rdečem slečju, nenadoma vzplame plameni zelenih trav po pobočjih, trenutek za mrzlimi vetrovi dehnejo tople sape iz doline; solnce zasije topleje in svetleje, preseneti ozebničke in snežišča, ki se vsa jezna in užaljena izjočejo v drvečih hudournikih, da so prestrašene struge in doline...

Tako nenadejana je prišla v Andreja ljubezen. Ozrl se je na Anisjo, samo trenutek, in že mu je bilo srce močnejše, zmerom silnejše, da ga je bolelo. Še enkrat se je ozrl na Anisjo. Zdaj ni več odmaknil pogleda od nje, ni mogel in ni hotel. Sedela je nekoliko vstran in gladila mlado travo in ponižne cvetove. Bila je kot roža med rožami, mlada in lepa. Andrej jo je prijel za roko, narahlo in pobožno, kot za svetost:

«Anisja...»

V to samo, edino besedo je položil vso svojo mlado, vzcvetelo ljubezen, polno plahih slutenj.

Zagledal se ji je v oči: modre oči Andrejeve so utonile v črnih Anisjinih in govorile:

«Anisja, glej to modro nebo! Zaradi tebe je tako modro in tako lepo. Tisti beli oblaki, ki prihajajo izza grebenov kot čreda belih ovčic, so te prišli gledat, kraljico gora. Gozd tam spodaj v dolini poje, to nizko borovje po pobočjih dehti in valovi samo radi tebe, Anisja. Nikoli še ni ta bistrica v jarku tako vriskala kot danes, ko si prišla na planine ti in prinesla s seboj pomlad.»

Anisja ni rekla na to ničesar; obrnila se je in je zagledala za seboj cveteč grm rdečega slečja. (Prej ga ni videla; nemara je vzcvetel s to ljubeznijo?) Odlomila je vršiček in ga vsa zardela vrgla Andreju.

In on je bil zmeden od prevelike sreče in ni vedel, kam bi se del.

Mlada ljubezen se boji in ne ve, kam bi, da bi bila bolj sama in varna. Tudi Andrej se je zbal komaj spočete sreče in se je strahoma prikradel do Anisjine roke in jo poljubil.

Potem sta oba dolgo molčala in gledala nebo in zemljo. Sanjala sta. In se je kdo prebudil iz sanj pa se je bal motiti in je sanjal naprej.

Zdajci so se nagnetle okoli njiju črne in bele ovce, od vsepovsod so meketale in se prerivale in se čudile dvema človekoma, ki sta tako tiho sedela in gledala solnce. Vedno večja gneča, zmerom glasneje meketanje ju je prisililo, da sta vstala in se odpravila na pot. Le s težavo sta brodira skozi to ovčje morje in njune noge so čutile vso toploto ovčje krvi in vso mehkobo nežne volne. Tu pa tam je v gneči, med velikimi ovcami, cvileče pomeketaval mladič, morda, ker se je bal, da ga stro, morda zato, ker je tako majhen in mlad. Anisja je vzela belega jančka v naročje in ga je ljubila kot otroka. Medtem je Andrej razdelil to živo jezero in spet sta bila sama s svojo ljubeznijo.

Zmerom više in više sta prihajala, zmerom bolj daleč od kalnih dolinskih voda, zmerom bolj globoko v gorski svet ju je vedla pot. Poldanske sape so že vele od juga. Hitreje sta stopila; saj je postajal zrak zmerom čistejši, solnce je bilo zmerom bolj svetlo in veselo, zmerom lepše so dehtele rože in trave so bile vedno bolj zelene in mlade...

Hodila sta med lesketajočimi snegovi, prodirala skozi rušje in ga božala z rokami, ubožca, ki mu plazovi ne dajo, da bi zrastel. Previdno je peljal Andrej svojo gospodično po gladkih policah in ji pomagal čez stene in žlebove. Brezskrbno sta zmagovala steno za steno, zmerom več in globokejših prepadov je bilo pod njima in niti pomislila nista, da more en sam omahljaj uničiti to komaj zbudeno ljubezen in srečo. Mlademu človeku se hoče naporov, bojov in zmag, nevarnosti ne pozna, hoče se mu vedno novih poti, novih možnosti in se ogiblje vseh varnih in shojenih steza. Mlad človek hrepeni po svobodi, po doživetjih, in otopi, če ga vkuješ v življenje, ki ga žive stari ljudje.

Andrej in Anisja sta imela vsak svojo svobodo, vsak svojo vero v zmago. Verovala sta vsak v svojo srečo in v Boga. In zdaj, ko sta bila združena, sta bila dvakrat bolj svobodna, dvakrat bolj verujoča. Vedela sta, da je Bog, ki je ustvaril mladost in ljubezen in da bi ne bil Bog več Bog, če bi uničil to svoje najlepše, kar je dal človeku. Zato sta bila pogumna in sta brezskrbno plezala više in više. Okleščeni in skrivljeni macesni so moleli iz skal in se šibili v vetru. Tiste poslednje njihove veje so hotele z vetrom v višino. Bil je visok dan, ko ju je presenetil vrh. Vse dotlej sta

molčala. Zdelo bi se jima kot greh, če bi drug drugega motila v sanjah in v pogovoru duše z rožami in travami. Skalam sta pripovedovala svojo povest, slečje ju je poslušalo in drhtelo v cvetenju in v rasti. — Tačas, ko sta stopila pod vrh, je hotela Anisja spregovoriti. Bila je vesela in se je hotela Andreju zahvaliti, da jo je pripeljal tako visoko, v tako sveto samoto. Ko pa ga je pogledala, je videla, da so se njegove oči oprijele za vrhunec gore, videla je, da so mu ličnice izstopile in polt potemnela, nosnice so mu plale kot konju dirkaču in hrbtnica se mu je ključila in napenjala kot čakajočemu pantru.

Andrej je pozabil na Anisjo, pred seboj je imel vrh in ničesar drugega. Nezavedno je izpustil Anisjino roko, vrgel s sebe nahrbtnik in srajco in zdirjal v višino. S spočitostjo je preskakoval skale, se vzpenjal po gladkih ploščah in kot mlad jelen planil na vrh. Tam je obstal kot vihar in je zavriskal čez vse planine, čez vse vrhe...

Potem so se mu oči izgubile v modre daljave... Tu na vrhu je stal, zmagovalec na gori...

Anisja je prišla za Andrejem in se ustavila pod vrhom. Njene oči niso videle vrha, njene oči so videle samo kip na gori, kip moža, ki ga ljubi njeno srce. Njeno uho ni slišalo zavijajočih vetrov, slišalo pa je Andrejev klic zmage, ki je še zdaj zvenel. Zmerom je sanjala balade o vitezih, ki zmagujejo, zdaj je stal vitez pred njo in jo ljubil. V njej se je ljubezen umeknila spoštovanju. Andrej je stal še zmerom na vrhu gore, nem in nepremičen. Vihar je naraščal in gnal meglo in oblake s seboj. Anisja je počenila v zatišje in se ogrnila. Hotela je poklicati Andreja, pa se je zbala, da bi ga zmotila v mislih. Gledala je, kako se veter igra z njegovimi lasmi in kako se mu viharji in oblaki zaganjajo v gole prsi, v prsi zmagovalca višin in vladarja razdalj. Zdaj pa zdaj se je skozi vihar in oblake prikradel solčni žarek in se odpočil na Andrejevih prsih. Anisja še zmerom ni umaknila pogleda, v njej se je zbudila ženska, ki se je naslajala nad rjavo moškostjo, vzbujajočo ji utajeno hrepenenje in temne želje. V Andreju je zdaj zagledala moža, ki so ga iskale in se ga bale vse njene dekliške sanje, njegovo telo je bilo tisto, ki jo je motilo in dražilo v tistih nočeh brez spanja, ko so v njej kalile skrite rasti in se budila neznana snovanja. Tam na vrhu stoji prav tisti, čigar podoba jo spremlja povsod, prav tisti: širokih rjavih pleč, dvignjene glave, vihrajočih las in oči mu zro čez vse prepade in čez vse vrhove.

Megle so se dvignile, vetrovi so upadli in spet je sijalo solnce, lepše kot prej. Andrej pa je še zmerom stal na vrhu, nepremičen,

nepremagljiv. Zdaj so žarele njegove prsi kot svež bron in njegovi plavi lasje so bili čisto zlati od solnca. Pogled Andrejev se še ni vrnil iz modrih daljav...

Tiho je prišla Anisja na vrh, stopila tik za Andreja in ga pogladila po laseh. Andrej se ni ozrl, se ni ganil. Bilo ji je hudo in mu je ihte počenila k nogam. Šele zdaj je Andrej odtrgal oči od daljav, se ozrl in bil ves zmeden, ko je videl Anisjo, jokajočo in zrušeno. Vzdignil jo je in ji položil njeno glavo na srce. Bila je v zavetju pred vetrom, kot golobico so jo čuvala njegova pleča in ni se ga bala čisto nič.

Stala sta na vrhu gore dva človeka, nad vsemi vrhovi, nad vso zemljo, in sta pela hvalo planini. Zdelo se jima je, da bi storila greh, če bi spregovorila navadno besedo; zato sta pela, tiho in brez besed. Sprva jima je pesem bila tiha, potem pa se je razgorela v visoko pesem, se zlila v pesem vetrov in prešla v sozvočje s šumotanjem nizkih voda. Planine so pele ž njima, lepe zvezde na azurnem nebu so odpevale. Iz gozdov, ki so peli in šumeli v dolini, je prihajal odjek. Tam za gorami pa so pritajeno tulili čakajoči viharji.

Človek je na gorah pobožen, tam je najbliže Bogu, tam je najbolj daleč od ljudi in od kalnih voda v dolini. Andrej in Anisja sta stala na gori vsa čista in molila. Doživljala sta skrivnost gore in razumevala modrost zemlje.

Veter se je pomirjal, postajal len od popoldanskega solnca in se ulegal na travo in spet z muko gnal v višino. Z vetrom je postajala tudi pesem Andreja in Anisje tišja in je čez čas zamrla.

Spustila sta se niže, poiskala prisojno odvetrno zelenico in se utaborila na njej. Andrej si je postavil stojalo in pripravil platno in barve. Pogled mu je spet splaval čez vrhove, zdaj ves nemiren in iskajoč, na vsakem vrhu se mudeč, v vsako razpoko so mu silile oči, se obešale na vsak greben in z vsakega vrha drsele po pobočjih v zamolklo dolino, kjer se je pomlad že prelivala v poletje. Pogled mu je šel čez taleče se snegove, se lovil z žarki, ki so tu pa tam padali v skrite jarke, se vzpenjali po mokrih stenah in se spet zlivali v solnčno morje, ki je valovilo v višinah. Andrejeve oči so iskale motiva. V njem naj bi bila zgoščena vsa ta nedopovedna lepota in veličina gora.

Ko je zarisal na platno obrise in si zmešal barve, je prisedla Anisja. Že prej, ko so mu oči begale po grebenih, je prišla v sozvočje ž njim. Njene oči so iskale z njegovimi, božale in se radovale vsake najdene lepote. Njeno telo je z njegovim drhtelo, se vznemirjalo in umirjalo. Zdaj je bila tik ob njem, da je čutila toploto njegovega nastrojenja; svojo roko je položila na njegovo

in ga ni čisto nič ovirala, nič motila — bila je v sozvočju ž njim. Andrej je slikal kakor bi igral vijolino. Čopič se je vozil po platnu. Sled za njim so bile mehke trave, razpokane, ogrete skale, veder zrak in modro nebo. Dehnil je na platno hlad snega in hlad sence, dehtenje skritih rož in samotnih macesnov. Oblak je priplul po nebu, Andrejevo oko ga je pogledalo, roka ga je prenesla na podobo. Andrej se je široko nasmejal:

«Vidiš, Anisja, na nebu splahneva ta oblak, še trenutek in ne bo ga več. Ukradel sem ga z neba!»

Anisji se je res zdelo, da Andrej ni slikal z barvami, ampak da je dajal na platno sočno travo, sneg in kapljajočo vodo, solnce in sence, dehteče zelenje samotnih viharikov nad prepadi in da je tisti nasmejani oblak res strgal z neba in si ga dal na svojo podobo. Nekam vse večje, svetejše so bile planine na platnu, nebo je bilo prijaznejše in bolj modro.

«Andrej, tvoje gore so lepše in mogočnejše, Andrej, ti ljubiš planine kakor nihče na svetu. Povej mi, Andrej, kdaj si jih vzljubil tako močno in jih občutil tako globoko?»

Tesno se je privila Anisja k Andreju. Narahlo jo je stisnil k sebi: «Takrat, ko še nisem vedel zate in ti ne zame, sem bil mlad šestnajst let. Poznal sem že planine in planine so vedele zame, ki sem sam samoten hodil mednje, jih osvajal in ljubil. Pa se mi je v tistem šestnajstletnem popju odprlo srce in so se razprostrle roke. Hotele so objeti ves svet, naročje pa je ostalo prazno. Zbežal sem v planine, da bi izlil iz sebe vse, dolgo kopičeno in zatajevano. Cvetel sem v vsej svoji razkošni mladosti in nisem vedel, kam bi ž njo. Hodil sem po gorah kakor da iščem triglavske rože, brez smeri, brez cilja. Včasih, ko je bil pod mojimi nogami prepad, me je obšla vrtoglava misel, da bi se utrgal s tega sveta. V vseh takih blaznih trenutkih so me varovale gore, skale so mi, vsemu razgretemu, vdehnile upanje in vero v življenje; in sem bil ponosen in vesel, da imam svojih šestnajst let, dvoje rok in modro nebo nad seboj.

Vedel sem, da je bilo vse to moje beganje po planinah, vsa ta moja stremljenja v daljavo in v višino, vse pričakovanje, ki je bilo v meni in vsa hotenja le klic po ženi, po ženi lepoti in po ženi samici. Bolelo me je telo in duša je koprnela vsa neučakana. Hotel sem ven iz sebe in sem te klical v pesmi, ki je nisi čula takrat. Morda je bila pretiha, preboječa, da te ni dosegla. Morda ji nisi prisluhnila, tej pesmi iz daljine? Slišale pa so jo rožice in trave, slišale so jo ptice in so ji odpevale. Najbolj natanko pa so jo čule planine; zato sem jih vzljubil z vsem svojim bitjem in žitjem, nanje sem zлил vso svojo mladost. Moral sem jo zlititi v

nekaj, drugače bi se zadušil od nje. In še nisem bil umirjen. Ne vem, ali je tudi z drugimi mladeniči tako kot z menoj. Naj bom kjerkoli, naj mislim karkoli, povsod mi je žena pred očmi. Vsi boji, vse zmage radi nje. Vse moje sanje, ki so plule družno z orli nad gorami, so iskale tebe, Anisja...»

Tesno je bila Anisja ob Andreju, zdaj se je privila k njemu še tesneje.

«Bil sem ukovan v mesto, hodil sem v šolo in upiral oči v črno tablo; zunaj pa so gorela jutra v solncu. Tisti čas so se zbudila v meni dolgo zadrževana koprnenja po svobodi, vsem in vsemu na kljub, sem pustil šolo in postal slikar.

Zdaj hodim na gore. Hočem jih poveličati, oslaviti in odkriti njihovo skrito lepoto. Hočem biti slikar gora, teh naših visokih in ponosnih gora. Hočem, da goré v vzhajajočem solncu in da krvavé v zahajajočem, da kipé do neba. Naj ga podpirajo ali predirajo, moje gore so visoke. Sneg na mojih podobah mora biti mrzel, skale morajo biti hladne od vetra ali tople od solnca. Ko slikam, se mi zdi, kakor da molim; vem, ta moja molitev je segla gor do neba. Tebe mi je poslalo samo nebo, ti si tista, ki sem jo iskal tako dolgo in jo gledal v vseh Madonah.»

Anisja ni mogla več odoleti svoji vroči krvi, rojeni ob morju, in je vsa divja objela Andreja; moža, ki ga je čakala tako dolgo. Andreju je bilo nerodno, ni bil zmožen tolike čuvstvenosti, njegovo telo še ni bilo prebujeno, kri je še spala. Njenih svetlečih se oči se je skoro zbal, vendar ga je toplota njenega telesa omamljala, vedno bolj in bolj. Tudi Andrej je poljubil Anisjo in jo prižel k sebi, da je zbolelo oba. — Ljubezen je vriskala, vsa sproščena in netajena...

Ugašajoče solnce je ogrelo sapo, ki je planila iz doline, da jima je bilo v ljubezni še topleje. Planine so cvetele, snegovi so bili rožnati. Bele megle so se pričele tiho plaziti po stenah, se prijemati za razpoke, se obešati na vsak rob, na vsak pomol. Na vrhovih so se trgale, z grebenov so vihrale kakor grive na konjih. Dolina je utihnila, le veter je plul in pel čez gozdove. Čez čas je še veter utihnil, še gora je prestala brneti v svojih globokih sanjah. Postala je tišina, za katero sluti človek vse mogoče in ne ve, kaj bo za njo. Boji se tišine in se hoče z nečim zamotiti, z nečim pregnati to vzdušje, polno zlih slutenj.

Še zmerom je slonela Anisja ob Andreju, še zmerom ga je dražila toplota njenega mehkega telesa. V Andreju so divjale neznane sile, njegova kri je rjovela od neznanih plamenov, ki so boleli, strašno boleli.

Odtrgal se je od Anisje in šel pospraviti barve in drugo, zakaj

solnce je padalo niže in niže. Ozrl se je Andrej na ljubico in jo je videl, kako ji je splaval pogled za umirajočim solncem. Šele zdaj jo je videl z očmi, šele zdaj, ko je vzljubil tudi njeno telo, je videl barvo njenih las in barvo njenih oči. Bila je kakor Lepa Vida, njena bela koža je bila kot sneg v mesečini in roke so ji bile nežne kot roke renesančnih Madon.

V tem trenutku je videl in spoznal nedotakljivo svetost njene lepote, je ubil v sebi vse tiste komaj zbudjene, pa že tako boleče nagone. Stopil je k njej, spet ves čist, in jo je zavil v plašč, zakaj gore so bile že oblite od krvi zahajajočega solnca in mrzli vetrovi so prišli bogve odkod in ju zavili v svoje hladne koprene.

V svoji divji mladosti je zagrabil Andrej Anisjo in jo odnesel na vrh, da sta se mogla še posloviti od solnca. Veter se je gnal za solncem kot bi se hotel ogreti, samotne ptice so se dvigale iz dolin in poletavale med žarki. Rdeč cvet se je nagnil za grebene. Andrej in Anisja sta ostala sama. Stala sta na vrhu gore, oblita od mavričaste zarje, in pela tiho večerno pesem.

Spustila sta se z vrha in bila vsa začudena, ker je bila noč tako blizu. Megle so neslišno padale čez grebene v dolino, zvezde so že mežikale in jih je bilo zmerom več.

Andrej in Anisja sta šla v dolino. Na parobku najvišjega gozda sta se ustavila, si razpela šotor in zanetila ogenj, ki je bil živ in poreden, vstajal visoko in padal globoko, prasketal, pel in vriskal.

Mladost ljubi silno in močno, nikogar se ne boji, ko se zave svoje pravice in moči, ničesar se ne sramuje, ko se vzburka v njej kri in nagon. Andrej je objel Anisjo in bilo je, ko da jo hoče zdrobiti, spustiti je ni mogel več. — Pod snegom šume toplejše vode, pod vodami gori ogenj, ki je hujši od ognja. Tudi Andrejeva kri je bila vroča kot lava v osrčju zemlje.

«Anisja, Anisja, ali ne slutiš moje krvi, ki rjove in tuli? V meni se je zbudila žejna moška slà, ki se steza po tebi in ti grozi. Ali se me ne bojiš?»

Anisjina lica so bila zardela, morda od ugodja, morda od ognja, kdo ve? In razigrano se je zasmejala Andreju:

«Kaj me bo strah, kaj me bo strah, saj si pri meni, fantič mlad.»

«Ne razumeš me, golobica; danes je sijalo solnce vroče in je vžgalo mojo kri, moje telo, ki te hoče in te ne spusti.»

Andrej jo je prijel še močneje, objel še tesneje.

Pozabila sta na ogenj, ki je ugasnil. Zdaj so bile videti bele njive po pobočjih, skalne poljane so že pokojno spale.

Neznan strah je prešinil Anisjo: «Andrej, glej, tam nad belim snegom letajo črne ptice, moj Bog. Glej, še zvezda je padla z

neba.» Utrnila se je Anisji solza iz očesa, zaihtela je v noč:
«Andrej, daj, povej, ali si še pri meni?»

«Anisja, ne joči se, in bodi varna, jaz sem tvoj vitez. Kaj se bojiš življenja, ki je v meni?»

«Andrej, bojim se te, ker te ljubim, bojim se same sebe, zakaj tudi v meni gore neznani plameni in me hočejo ubiti, tako bolé...»

«Anisja, ne boj se teh utajenih kaljenj v sebi. Ne vem, čemu se ve mlade deklice bojite življenja in mladeničev, ko ste vendar lepe in mlade samo zato, da ste bolj zaželeni in bolj njihove, da jim bolj vžigate domišljijo, ki jim vcepi drzno željo, da bi bili kapitani in da bi osvajali daljna morja in zemlje. Vse radi vas in vaše lepote. — Saj je tudi roža lepa samo zato in dehteča, da privablja metulje, ki ji prinaša sladkost in radost. Košute vabijo jelene, ki so močni in ki najglasneje rukajo v jutranji gozd. Zato se ne boj, Anisja! Življenje se mora živeti tako, kakršno je, ni hujšega kot kesanje za nežito mladost. Potem je življenje kakor spanje brez sanj.»

Čisto se je stemnilo, z nočjo je prišla skrivnost med njiju. Skrivnost! Kdo bi jo spoznal, ko se pa skriva za rdečico in tajenjem? Legla sta v šotoru in hotela zaspati. Bila pa sta mlada in zdrava... Potem sta sanjala o vijolicah, tistih belih in majhnih, ki cveto le na planinah, sprehajala sta se med zvezdami, do samega solnca so segle njune sanje.

Preden je vzrasla zlata roža na vzhodu, sta vstala in hitela na vrh; vetrovi so gnali mrazove od snežišč in vse je vonjalo po jutru. S prvim žarkom sta skočila na vrh in v mladem solncu sta bila vsa čista.

T A N J A

M I R K O K U N Č I Č

1.

Tanja,
moja davna sladka sanja — — —!

Nagelj vene od bridkosti,
noč daljinam zvezde proži.
Veš: še njej se po mladosti
najini neskončno toži...

Tanja,
moja davna sladka sanja — — —!

Dolgčas zdaj je brezam belim.
Piš jesenski nežno, vroče